

לפני 25 שנה

גיליון "העולם הזה" שראה אור השבוע לפני 25 שנה כדרכו, פורסם כתבת-תחקיר, ויצאת-דופן כאותם ימים, תחת הכותרת: "צבאות-ערב - היכן הם עומדים כיום?" כתבה זו מתארת את ראשית גיבושם של צבאות-ערב כמסגרות מודרניות.

"העולם הזה" 851
תאריך: 11.2.54

דרכי אדם

נזיר, אסיר, תותח ורופא

תותח ורופא

בשנים הבאות התבסס פון-וייזל בגדרה, שהוא אחד מתושביה הוותיקים, הקים בה בית-הבראה לחולי-ריאות בבית יפה, מוקף גן בעל בריכה לדגים. משם ניהל את פעולתו הרביזיוניסטית, שנפסקה מדי פעם בפעם על-ידי נסיון לפרוק את עול העסקים שלא מצאו חן בעיניו (על לחיו של אחד מהם, ח"כ חרות אריה אלטמן, סטר בישיבה פומבית).

אחרי מותו של ז'בוטינסקי, למשל, ביקש פון-וייזל להקים מפלגה חדשה, בשם מפלגת החיילים והפועלים, קיווה שיעלה בידו לגבש שתי שכבות אלה כפי שעשה זאת לגין, הטיטה למצע המפלגה החדשה הכילה, בין השאר, את הדרישות: "הקמת מלכות ישראל על אדמת ישראל, מושבות עבריות מעבר לים המספיקות לצרכי המולדת והמוני העם", "הגנה על המשפחה העברית", "שרות עבודה לכל צעיר וצעירה", "השתתפות כל החיילים והפועלים בהכנסות האומה", "התקרבות לכבות ושיתוף פעולה משקית ותרבותית עם כל קרובינו, ובראש וראשונה עם תושבי הלבנון הגדולה".

28 ימי רעב

אולם בינתיים עלה רעיון גדול בראשו של הדוקטור: בריטניה עסוקה במלחמה, לישוב יש רבבות חיילים מגויסים בצבא הבריטי. מדוע לא לנצל את המצב? מכאן התגבשה הצעה: להקים ממשלה זמנית שתקרא לכל החיילים למרוד ולחזור על נשקם לארץ. להקים בה מדינה עברית שתהיה דומיניון באימפריה הבריטית. תקוות פון-וייזל: האנגלים לא יפתחו באש על חיילי דומיניון בריטי, שישאו את דגל האימפריה ואת שם המלך.

את הרעיון הזה פיתח באוני אליעזר ליבנשטיין, כיום ח"כ מפא"י ליבנה, שהיה ידוע כאיש מפא"י קיצוני. הוא הציע לו ארגון כל הדוגלים בה, בני המפלגות ה"זנות", במועדון בעל אופי תוקפני, מעין העתקה של מועדון היעקובינים שדירבן את המהפכה הצרפתית, תשר בתו הריאליסטית של ליבנשטיין, שמעולם לא התלהב לצעדים סגנוניים: "יכנס פון-וייזל למפא"י, ויטיף בה לדעותיו.

בכונתו של פון-וייזל להישאר בתוך האימפריה לא עזרה לו כשנאסר, יחד עם מנהיגים לאומיים אחרים, בשיא מלחמת המתת-דם ונכלא בלטרון. אולם גם הפעם בלט בין חבריו: הוא הכריז על שביתת-רעב שתימשך 28 יום, לא הפסיק אותה גם כששחרר בחפזו על-ידי האנגלים הנבוכים, המשיך בה עד תום היום ה-28.

פגז אחר חני"ם

איש כזה לא יכול היה לשבת בחיבוק ידיים בימי מלחמת העצמאות. הוא התגייס כמפקד מחלקה לחיל-התותחנים, קיבל לידיו סוללה של "גפוליאונצ'יקים". עמדת הסוללה היתה אחת מנקודות-המשיכה של חזית הדרום. אנשי גבעתי היו מצטופפים מסביבה בין פעולה לפעולה, נהנים מן המפקד הקשוח שרובץ על מיטת-שדה מתקפלת, הקשיב לטלפון, קפץ לפתע כדי לשאוב בעברית גרמנית משעשעת: "פגז אחד חני"ם" — אאאאא!

לא מכבר הזמין צה"ל את הדוקטור לכתוב את תולדות חיל-התותחנים — תפקיד שהוא אץ להתמסר לו בתום כל ישיבה בבית-המשפט.

תמימים ישלו את עצמם שאפשר לכלוא אדם כזה בתואר נוקשה, כמו "פאשיסט". אנשים נבונים יותר, יודי-עים שישנו רק איום אחד המתאים לד"ר פון-וייזל: "פון-וייזלזום".

• תותחני-שדה, שנקראו כך מפני שלדברי מוציא-ילעז כבר שימשו את נפוליאון הראשון.
** חומר-נפץ-מרטק.

● נסיון בלתי-מוצלח להצטרף לכת הבראמינים ור ללמוד את תורתם. אחרי אכזבות אלה בדרום אסיה, העביר פון-וייזל את פעולותיו לקדמת אסיה (אחרי שישב כפקיד הק"ל בר קושטא, נשא שם את אשתו נעמי, בתו של נכד יהודי בעיר התורנית סמירנה). במדבר בין סעודיה ועבר-הירדן גילה נסיון למרד נגד איבן-סעוד, הודיע על כך לעתונת לפני שהדבר נודע אף למלך עצמו. אולם בימי מרד הדרוז

תובע וולפגאנג זאב פון-וייזל
ז'בוטינסקי, גאנדי, בודהא ופון-וייזל

ב-1925 כבר שכן בביתו של סולטאן אליאטראש, גיבור המאורעות האחרונים בסוריה (ראה לע"ל), מוכן ומוזמן להיות קיצוני יותר מכל דרוזי.

מושכות למלכות ישראל

הרפתקאותיו של פון-וייזל לא היו מוגבלים דווקא לקרקע. הוא השתתף גם בטיוול מסביב לעולם בספינת האוויר המפורסמת של הגראף צפלין הגרמני, השקיף על תלאביב הקסנה מלמעלה, כיבד את מארחיו בבין ראשון-לצינוני, הניע את מפקד הטירה לברך על כוסו את המדינה העברית שתקום ברבות הימים, להמטיר מעל לעיר כמיות הגונות של גייר צבעוני.

באותם הימים כבר היה הסופר המרחבי של הוצאת אולשטיין, ההוצאה היהודית-הגרמנית האדירה. כשנפצע בהתנקשות על רקע פוליטי בחיפה, ביקש צעיר בלתי-ידוע, עולה חדש מהונגריה בעל נטיות רביזיוניסטיות, למלא זמנית את מקומו. הנסיון הצליח באופן מפתיע: ההוצאה ביקשה את הצעיר לבוא מיד לגרמניה, להיות לאחד מעורכי-המרכיים. שמו: ארתור קסטלר.

"האם אתה פאשיסט?"
"האם אתה שארלאטאן?"
"האם אתה קשור לרצח ארלוזורוב?"
האדם שנדרש לענות על שאלות בלתי-רגילות אלה, לא היה אדם רגיל בעצמו. להיפך. מעולם לא היה אדם מתאים יותר לתואר "בלתי-רגיל" מאשר ד"ר וולפגאנג (זאב) פון-וייזל, רופא, נזיר, אסיר, קצין-תותחנים ומנהיג לאומי לעת מצוא.

גם ההזדמנות לא היתה כל כך רגילה: הישיבה בבית המשפט המחוזי בתל-אביב, סימנה את התחלת השנה הרביעית למשפט שהגיש פון-וייזל נגד על המשמר על הוצאת דיבה, ולקבלת פיצויים בסך 5000 ל"י. פון-וייזל, גבר נאה, ממושקף וכסוף-שיער, טוען שאינו מתכוון דווקא להתעשר מן המשפט, מוכן להסתפק בהתר נצלות. אולם גם לכך לא הסכים שמואל שצ'יפק, נציגה המשפטי הוותיק של מפ"ם, שלא יכול היה לוותר על ההנאה לחקור חקירת שתי וערב אדם כה סגנוני.

פון או כהן

שתי הטענות האחרונות לא היו כל כך רציניות. פון-וייזל ישב באירופה לפני ואחרי רצח ארלוזורוב, לא הסתובב בליל הרצח על שפת ימה של תל-אביב. גם הטענה שהוא "שארלאטאן" מפני שעסק ברפואה בצרפת בלי רשיון ממשלתי, לא היתה חמורה — רופא מוסמך החסר רשיון ממשלתי עדיין אינו רמאי. כעדות לכך הביא פון-וייזל את ספרו על ריפוי החפפת בעזרת דיאטה.

בראש הרשימה עמדה, איפוא, הטענה העיקרית: האם וולפגאנג פון-וייזל הוא פאשיסט?
אנשים המבקשים למצוא קשר בין האצולה והפאשיזם, יכלו להסתמך על שמו של הדוקטור. הוא ניתן לאביו מאת הקיסר קארל הראשון (והאחרון) של אוסטריה, עבור שרותו בחיל התותחנים. בנו סירב בתוקף לוותר על ה"פק"י, גם אחרי ששינה (בהיסוס רב) את שמו הפרטי. טען הוא: "אינני משנה את שמי ואינני מוריד את התואר הזה, השם ניתן לאדם כדי להבדילו מזולתו. אסור לשנות שם אציל, כמו השם וייצמן או רוטשילד. אין זה משנה אם התואר הוא פון או כהן. הוא צריך להישאר במשפחה!"

קיצוני מכל דרוזי

סימנים אחרים לאופיו הפאשיסטי של פון-וייזל נבעו, לדעת מקטרגיו, מן העובדה שהיה אחד הראשונים שבא אל תנועתו של זאב ז'בוטינסקי (טוען פון-וייזל: "לא באתי אל התנועה, היא באה אלי"). פון-וייזל, שגדל בבית בו ביקר אדם מוזקן שהאחרים קראו לו "הרצל" ואביו "תיאודור", היה תמיד ציוני קיצוני — כשם שהיה קיצוני בכל דבר אחר שעשה ב-56 שנות חייו. אחד ממעשיו הראשונים, עת הגן על האימפריה האוסטרית בחזית: שיכנעו השלטונות לתת לקצינים היהודיים לשאת סרט כחול-לבן על גדן חרבותיהם, בדומה לבני המעוטם הלאומיים האחרים.

כנגד סימנים אלה לגטיה פאשיסטית מנעורים, יכול היה הדוקטור להצביע על כמה עובדות מנוגדות, קיצוניות לא פחות:

● נסיעה לצ'יילון, בה גילה מגור בודהאי על אי קטן באגם הררי, ישב בו חרשים רבים כדי ללמוד את דרכי הבודהא (וגם כדי לכתוב רפורטג'ה מעניינת לעתונתו, בו כתב בשעתו גם הרצל).

● נסיון לעבור את גבול טיבט ולהגיע לעיר הברה להאסי, נסיון שנכשל בגלל עירנותו של שומר-גבול, ששם לב לשם הבלתי-יבדהיסטי שהיה רשום בפספורט.

• "פון" הוא תואר האצולה הנמוך ביותר בגרמניה ואוסטריה. הוא מקביל ל"סר" הבריטי ול"דז" הצרפתי.